

Број: П-12/16

BOSNA I HERCEGOVINA
PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE
SARAJEVO

PRIMLJENO: 10-02-2016			
Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Broj prijave
01.02.	03-12-501	116	

СПЕЦИЈАЛНИ ИЗВЈЕШТАЈ

ПРИСТУПАЧНОСТ РАДНИХ ПРОСТОРА ЗАКОНОДАВНИХ ОРГАНА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ ОСОБАМА С ИНВАЛИДИТЕТОМ

Јануар 2016. године

I УВОД

1. Основ за израду Специјалног извјештаја

Омбудсмени Босне и Херцеговине су, у складу с одредбом члана 2 став 3 Закона о омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине¹, с циљем унапређења права особа са инвалидитетом предвиђених Конвенцијом Уједињених нација о правима особа са инвалидитетом² одлучили да спроведу истрагу о (не)постојању архитектонских баријера у зградама које користе Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине, Народна скупштина Републике Српске, Парламент Федерације Босне и Херцеговине, Скупштина Брчко дистрикта Босне и Херцеговине и скупштине кантона.

Босна и Херцеговина је децембра 2009. године ратификовала Конвенцију УН о правима особа са инвалидитетом чиме је показала опредјељење за пуно признавање права, потреба и могућности особа са инвалидитетом. Уз обавезу усклађивања властитог законодавства са међународним стандардима које је ратификацијом наведене Конвенције прихватила, Босна и Херцеговина је такође обавезна и да води рачуна о томе колико су особе са инвалидитетом укључене у систем, односно која су им од прописаних права стварно доступна.

2. Разлог за израду Специјалног извјештаја

С циљем сагледавања стања по овом питању, Омбудсмени су упутили дописе побројаним законодавним органима од којих је затражена информација да ли су зграде у које су ови органи смјештени приступачне у архитектонском, али и сваком другом аспекту (који подразумијева кретање, боравак и примање услуга наведених особа) потребама особа са инвалидитетом.

Према подацима добијеним од наведених законодавних органа, стање је сљедеће:

1. Према информацији коју је Институцији Омбудсмена Босне и Херцеговине доставила *Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине* (акт број: 03/8-50-19-1346/15 од 6. новембра 2015. године), комплекс зграда у којима је смјештена Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине опремљен је свим потребним приступним и унутрашњим

¹ Службени гласник Босне и Херцеговине, бр. 32/2000, 19/2002, 34/2005 и 32/2006.

² Министар за људска права и избјеглице БиХ је 30.07.2009. године у Њујорку потписао Конвенцију УН о правима особа са инвалидитетом и Опциони протокол, а Представнички дом Парламентарне скупштине БиХ на 65. сједници, одржаној 7.12.2009. године, дао је сагласност на ратификацију Конвенције УН о правима особа са инвалидитетом и Опционог протокола.

елементима за несметан рад и боравак особа са инвалидитетом. Уз то, објекат посједује прилагођене тоалете и рампу уз простор.

2. Према акту *Народне скупштине Републике Српске* број: 02/2-1904/15 од 27. октобра 2015. године у згради коју користи овај законодавни орган постоји посебан улаз прилагођен особама са инвалидитетом (на тај начин омогућено је присуствовање сједницама и другим активностима у сали Народне скупштине Републике Српске). С друге стране, треба истаћи "и да су урађени припремни радови на постављању панорамског лифта за приступ другом и трећем спрату чија изградња", према наведеном допису "зависи од расположивог буџета за 2016. годину".

3. Према акту *Парламента Федерације Босне и Херцеговине* број: 02/4-02-1442/15 од 4. новембра 2015. године "приступ згради у којој је смјештено ово законодавно тијело омогућен је без архитектонских баријера, као и кретање у оквиру зграде са изузетком уласка у одређене просторије".

4. У акту *Скупштине Брчко дистрикта Босне и Херцеговине* број: 02.1-05-0954/15 од 27. октобра 2015. године констатовано је да је "Скупштина Брчко дистрикта Босне и Херцеговине смјештена у просторијама Дома културе у Брчком, с тим да овај објекат посједује адекватну рампу која омогућава приступ особама са инвалидитетом сједницама скупштине које се одржавају у приземљу зграде". Такође, у наведеном акту се наводи да остале просторије које користи ово законодавно тијело, а које се налазе на другом и трећем спрату немају уређен прилаз овим особама.

5. Према информацији *Скупштине Тузланског кантона* (акт број: 02-02-682-2/15 од 21. октобра 2015. године) зграда у којој је смјештено ово законодавно тијело припада Влади Федерације Босне и Херцеговине, и она тренутно нема ријешено спорно питање. У акту Скупштине је констатовано и "да ће се у наредном периоду, сходно финансијским могућностим, предузети потребне активности ради омогућавања несметаног приступа особа са инвалидитетом сједишту Скупштине".

6. *Скупштина Западнохерцеговачке жупаније* доставила је Институцији Омбудсмена своје изјашњење у акту број: 01-01-9/1071/15-1 од 22. октобра 2015. године према којем су "у прорачуну жупаније Западнохерцеговачке за 2015. годину осигурана средства за реконструкцију главног улаза и изградњу рампе која ће омогућити несметано кретање особа са инвалидитетом. До данас, на првом спрату зграде Скупштине осигуран је бочни улаз и постоји уред у којем се врши пријем особа са инвалидитетом".

7. У акту *Скупштине Кантона Средишња Босна* број 03-05-534-1/15 од 23. октобра 2015. године констатовано је "да су улаз у просторије Скупштине и скупштинска сала у потпуности прилагођени потребама особа са инвалидитетом".

8. Према изјашњењу *Скупштине Босанско-подрињског кантона* из аката број: 01-49-766-1/15 од 26. октобра 2015. године "улаз у Скупштину, односно стручне службе Скупштине је раван и без степеница". Међутим, "до канцеларија Стручне службе које се налазе на другом спрату води уско степениште, које је самим тим неусловно за кретање особа са инвалидитетом. Улаз у зграду гдје је скупштинска сала прилагођен је особама са инвалидитетом, с тим да се скупштинска сала налази на првом спрату и она нема прилагођен прилаз особама са инвалидитетом".

9. *Скупштина Зеничко-добојског кантона* у акту број: 01/02-35-18711-4/15 од 30. октобра 2015. године констатује "да особе са инвалидитетом имају приступ органима Скупштине Кантона путем лифтовских постројења, док скупштинским сједницама које се одржавају у сали 301 имају ограничен приступ због неприлагођености степеништа особама са инвалидитетом. Омогућавање приступа особама са инвалидитетом овом дијелу објекта (ИИ и ИИИ спрат анекса зграде) захтијевало би значајне архитектонске измјене, те велика финансијска улагања. Влада Зеничко-добојског кантона није власник објекта у којем су смјештени органи Скупштине Кантона, него је закупац канцеларијског простора који је у власништву "РМК промет" д.д. Зеница, тако да је за све евентуалне архитектонске промјене као први корак потребно прибавити сагласност власника објекта".

10. Према информацији коју је *Скупштина Унско-санског кантона* доставила Институцији Омбудсмена (акт број: 01/1-49-6-1076-2/15 од 3. новембра 2015. године) "зграда у којој је она смјештена има приступ у архитектонском и сваком другом смислу за потребе особа са инвалидитетом".

11. *Скупштина Херцегбосанске жупаније* Томиславград, у акту број: 01-01/1-10-2.2/15 од 9. новембра 2015. године наводи "да постоји импровизирана рампа за улазак у зграду у којој је смјештено ово законодавно тијело, као и просторија за пријем особа са инвалидитетом, док су у нацрту прорачуна за 2016. годину предвиђена средства за прилагођавање зграде потребама особа са инвалидитетом".

12. Према акту *Скупштине Кантона Сарајево* број: 01-10-27759-2/15 од 10. новембра 2015. године зграда у којој је смјештено ово законодавно тијело "има омогућен приступ особама са инвалидитетом на рецепцију и у писарну Кантона Сарајево путем покретне платформе за особе са инвалидитетом, као и путем лифта који иде до првог спрата". Истим актом Скупштине је такође констатовано "да је зграда у којој је смјештена Скупштина Кантона Сарајево под заштитом Завода за заштиту споменика".

13. *Скупштина Жупаније Посавске* доставила је изјашњење актом број: 01-49-6/15-98 од 1. децембра 2015. године у којем се наводи "да су просторије Скупштине у приземљу

зграде у коју се улази с паркинга и приступачне су за кретање, боравак и примање услуга особа са инвалидитетом".

14. У акту *Скупштине Херцеговачко-неретванске жупаније - кантона* број: 02-04-328/15 од 11. децембра 2015. године наведено је да "зграда скупштине нема прилагођен прилаз особама са инвалидитетом". Такође је истакнуто "да је покренут поступак реконструкције зграде и у оквиру пројекта реконструкције планирано је прилагођавање прилаза згради за особе са инвалидитетом. Почетак реконструкције се очекује скоро".

II РЕЛЕВАНТНО ЗАКОНОДАВСТВО

Одредбом члана 5 ст. 1 и 2 *Конвенције Уједињених нација о правима особа са инвалидитетом* прописано је: "Државе стране уговорнице констатују да су сви појединци једнаки пред законом и по закону, као и да имају право да без икакве дискриминације уживају једнаку заштиту и једнаке погодности у складу са законом. Државе стране уговорнице ће забранити сваку дискриминацију по основу инвалидности и гарантоваће особама са инвалидитетом једнаку и ефикасну правну заштиту од дискриминације по било ком основу". Надаље, одредба члана 9 ове УН Конвенције прописује: "У циљу омогућавања самосталног живота и пуног учешћа особа са инвалидитетом у свим сферама живота, државе стране уговорнице ће предузети одговарајуће мјере да особама са инвалидитетом обезбиједи приступ, равноправно са другима, физичком окружењу, превозу, информацијама и комуникацијама, укључујући информационе и комуникационе технологије и системе, као и другим погодностима и услугама које су отворене, односно које стоје на располагању јавности, како у урбаним тако и у руралним срединама. Те мјере, које укључују идентификовање и уклањање препрека и баријера за приступ, односиће се, између осталог, и на: (а) зграде, путеве, превозна средства и друге погодности у затвореном и на отвореном простору, укључујући школе, стамбене објекте, здравствене објекте и радна мјеста; (б) информације, комуникације и друге услуге, укључујући и електронске услуге и хитне службе".

У тачки 34 *Општег коментара на члан 9 Конвенције* који је 11. априла 2014. године усвојио Комитет УН за права особа са инвалидитетом одређено је: "Дужност страна уговорница да обезбиједи приступ физичком окружењу, превозу, информацијама и комуникацијама и услугама отвореним за јавност особама са инвалидитетом требало би посматрати из перспективе једнакости и недискриминације. Ускраћивање приступа

физичком окружењу, превозу, информацијама и комуникацијама и услугама отвореним за јавност особама са инвалидитетом представља акт дискриминације на основу инвалидитета, забрањен чланом 5 Конвенције".

Ревидирана *Европска социјална повеља*, у члану 15. одређује: "У намјери да се обезбиједи ефективно остваривање права особа са инвалидитетом, без обзира на узраст или природу инвалидитета, на независност, социјалну интеграцију и учешће у животу заједнице, стране уговорнице посебно се обавезују...да унаприједи њихову пуну друштвену интеграцију и учешће у животу заједнице посебно таквим мјерама, укључујући и техничку помоћ, које имају за циљ да превазиђу баријере споразумијевања и покретљивости и да омогуће приступ транспорту, стамбеном смјештају, културним активностима и разоноди".

Устав Босне и Херцеговине³

Чланом II Устава Босне и Херцеговине који носи наслов: Људска права и основне слободе прописано је да ће Босна и Херцеговина и оба ентитета осигурати највиши ниво међународно признатих људских права и основних слобода...

Уживање ових права осигурано је за сва лица на територији Босне и Херцеговине, без дискриминације по било којем основу као што су пол, раса, боја коже, језик, вјера, политичко и друго мишљење, национално или социјално поријекло, повезаност са националном мањином, имовина, рођење или други статус.

Закон о забрани дискриминације⁴

Законом се осигурава заштита, промовисање људских права и слобода, стварају услови за остваривање једнаких права и могућности и уређује систем заштите од дискриминације на основу расе...инвалидитета... Закон се примјењује на поступање свих државних Институција, ентитета, кантона и тијела Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, општинске институције и тијела те правна лица с јавним овлашћењима, као и на поступање свих правних и физичких лица у свим подручјима живота, и на социјалну заштиту, заштиту породице с дјецом и заштиту особа са инвалидитетом.

³ Устав Босне и Херцеговине није објављен у Службеном гласнику БиХ, осим Амандмана И (Службени гласник Босне и Херцеговине, број 25/2009).

⁴ Службени гласник Босне и Херцеговине, број 59/2009.

III МИШЉЕЊЕ ОМБУДСМЕНА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Омбудсмени Босне и Херцеговине су почетком октобра 2015. године, по службеној дужности, покренули истрагу чији је основни задатак био да се утврди степен (могућност) приступа особа са инвалидитетом зградама у којима су смјештени законодавни органи свих нивоа у Босни и Херцеговини. Повод за наведено поступање био је, између осталог, и упитник Специјалног извјестиоца Уједињених нација о правима особа са инвалидитетом за примљен у септембру 2015. године на околности учешћа особа са инвалидитетом у доношењу одлука законодавних органа.

Неспорно је да се омогућавањем приступа радним просторима које користе законодавни органи особама са инвалидитетом директно утиче на омогућавање слободе мишљења и изражавања, кориштење политичких права, укључујући право гласа и права кандидовања на изборима, на социјалну укљученост, а самим тим и на креирање правног (односно политичког) оквира којим се дефинише статус особа са инвалидитетом. Стога, Комитет за права особа са инвалидитетом препоручује да државе потписнице УН Конвенције о правима особа са инвалидитетом гарантују особама са инвалидитетом право да се кандидују на изборима, да дјелотворно врше дужности и да обављају све јавне функције на свим нивоима власти, са разумним прилагођавањем и подршком, гдје се она жели, у остваривању своје пословне способности.

Особе са инвалидитетом се међународним документима, али и домаћим законодавством сматрају рањивом групом која је опет различитим баријерама у понашању и окружењу онемогућена да оствари пуно и ефикасно учешће у свим сферама друштвеног живота, равноправно са осталим грађанима. У сваком случају, ускраћивање приступа како физичком окружењу, тако и информацијама, комуникацијама и услугама, сматра се актом дискриминације.

Инвеститори, пројектанти, извођачи радова и надзорни органи су главни актери приликом градње објеката, уз констатацију да за примљене жалбе у Институцији омбудсмена указују да се надлежни органи приликом пројектовања и изградње грађевина (јавне и приватне намјене) не придржавају прописа везаних за приступачност. Јер, прописи везани за приступачност особа са инвалидитетом су донесени, њима је прописана обавезност обезбјеђења приступачности, али и санкције због непридржавања, међутим, ипак се догађа да се одредбе везане за приступачност не примјењују. Неостваривање приступачности представља повреду уставног права на једнакост, а такође представља *и дискриминацију особа с инвалидитетом у односу на особе без инвалидитета.*

Одлагање да се проблем приступачности ријеши у најбољем интересу особа са инвалидитетом отежава унапређење њихових права и остваривање принципа једнакости, недискриминације и равноправности.

Након спроведеног поступка истраживања о (не)постојању архитектонских баријера у зградама законодавних органа свих нивоа у Босни и Херцеговини, Омбудсмени запажају сљедеће:

Законодавне власти у Босни и Херцеговини имају у виду и у потпуности схватају значај уклањања архитектонских баријера, те на овај начин омогућавање особама са инвалидитетом остваривања права на равноправно учешће у друштвеном животу, што свакако потврђују и благовремено достављени одговори на упит Институције Омбудсмена. Из достављених изјашњења произлази да постоји и јасно изражена воља оних законодавних органа који нису уклонили архитектонске баријере да у буџетима за 2016. годину предвиде буџетска средства за ову намјену, те да то учине у наредној години (*то су Скупштина Тузланског кантона, Скупштина Западно-херцеговачке жупаније, Скупштина Херцегбосанске жупаније и Скупштина Херцеговачко-неретванске жупаније*).

Поједине просторије у које су смјештени законодавни органи и њихове стручне службе налазе се у спратницама које немају урађен лифт, те је приступ особама са инвалидитетом онемогућен на спратове до којих воде степенице. С друге стране, зависно од начина организовања послова, различито су и распоређене стручне службе и скупштинске сале. У неким случајевима, приступ у зграду у којој је смјештено законодавно тијело је омогућен, али унутрашњост зграде је неприлагођена особама са инвалидитетом (нпр. Скупштина Босанско-подрињског кантона). На овај проблем, односно чињеницу неприлагођености унутрашњости зграда потребама особа са инвалидитетом, указали су представници удружења особа са инвалидитетом поводом Међународног дана људских права. Наиме, особе са инвалидитетом сматрају да је на овакав начин само привидно ријешен проблем приступачности, јер су и даље онемогућени на самостално кретање.

Такође, један од разлога постојања архитектонских баријера јесте и неријешено питање трајног смјештаја скупштинских тијела (наиме, законодавни органи Брчко дистрикта и Зеничко-добојског кантона смјештени су у закупљеним просторима).

Омбудсмени Босне и Херцеговине су посебан значај у погледу остваривања права особа са инвалидитетом посветили управо законодавним органима, јер су то државни органи који имају задатак доношења закона и других прописа којима се одлучује о правима особа са инвалидитетом и нормативно утиче на њихов статус. Посебно је значајно да законодавни органи предузимају мјере у циљу подизања свијести о правима особа са инвалидитетом свим грађанима, а један од првих корака јесте несметан приступ. Подизање свијести мора

започети од запослених који имају могућност да утичу, рјешавају и штите права особа са инвалидитетом. Омбудсмени у потпуности подржавају законодавна тијела у одређености да питање приступачности уреде у нормативном смислу на начин да у потпуности имплементирају општа начела УН Конвенције о правима особа са инвалидитетом. Такође, Омбудсмени Босне и Херцеговине очекују да законодавна тијела свих нивоа у Босни и Херцеговини предузму активности према извршној власти, али и другим органима како би се правилним тумачењем позитивних прописа одлучивало у најбољем интересу особа са инвалидитетом.

Омбудсмени Босне и Херцеговине, у складу са својим надлежностима и мандатом утврђеним Законом о омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине⁵, континуирано ће и у наредном периоду предузимати мјере које се односе на праћење примјене УН Конвенције о правима особа са инвалидитетом, посебно у односу на напредак органа власти у погледу њихове приступачности овим особама.

Омбудсмени Босне и Херцеговине позивају оне законодавне органе који нису своје радне просторе уредили на начин да они буду доступни и приступачни особама са инвалидитетом, прије свега у архитектонском погледу, да то што прије учине.

Омбудсмени Босне и Херцеговине позивају све законодавне органе да о даљем напретку у области приступачности особа са инвалидитетом и уклањања архитектонских баријера обавијесте Институцију омбудсмена.

Омбудсмани Босне и Херцеговине:

Mr. sci. Јасминка Цумхур

Нивес Јукић

Др Љубинко Митровић

⁵ Службени гласник Босне и Херцеговине, бр. 32/2000, 19/2002, 34/2005 и 32/2006.